

Ansvarsprövning för år 2021 - Hälso- och sjukvårdsnämnden förklaring

Den 12 april lämnade Region Jämtland Härjedalens revisorer in sin revisionsberättelse för år 2021 och revisorernas redogörelse för 2021 till regionfullmäktige. Denna gång gör revisorerna olika bedömningar och lämnade in två revisionsberättelser:

De förtroendevalda revisorerna riktar gemensamt anmärkning mot hälso- och sjukvårdsnämnden för bristande styrning och ledning samt bristande måluppfyllelse. Vad gäller frågan om ansvarsfrihet avstyrker de förtroendevalda revisorerna Viveca Asproth, Lars-Olof Eliasson och Finn Cromberger att regionfullmäktige beviljar ansvarsfrihet för hälso- och sjukvårdsnämnden för 2021 (revisionsberättelse 1). De förtroendevalda revisorerna Bernt Söderman, Gustaf Onilsgård, Ann-Sofie Karlsson, Jan Rönngren och Olle Gustafsson tillstyrker att hälso- och sjukvårdsnämnden beviljas ansvarsfrihet (revisionsberättelse 2).

Med anledning av regionens revisorer riktar anmärkning mot hälso- och sjukvårdsnämnden samt revisorernas uttalande i ansvarsfrågan ska hälso- och sjukvårdsnämnden och de ledamöter och ersättare som tjänstgjort men avgått under 2021 ges möjlighet enligt 5:e kap 32 § KL att inkomma med förklaring. Regionfullmäktiges presidium har vid sitt möte den 13 april 2022 beslutat att förklaringen bör ha inkommit till fullmäktiges presidium senast den 21 april 2022.

Revisorernas sammantagna bedömning

Revisorernas sammantagna bedömning är att hälso- och sjukvårdsnämnden delvis har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och ekonomiskt tillfredsställande sätt. Revisorernas ställningstaganden vad gäller ansvarsprovningen grundar sig på:

Revisorerna bedömer att nämnden inte antagit någon internkontroll plan för 2021 samt att fördjupande granskningar påvisat brister i den interna kontrollen.

Revisorerna bedömer att nämnden når ett resultat förenligt med budget tack vara tillfälliga statsbidrag och nationella satsningar.

Revisorerna anser att personalförsörjningen visar på stora brister när det gäller bemanning av sjuksköterskor vilket föranlett ökad inhyrd personal från bemanningsföretag. Revisorerna bedömer att personalbristen har medfört att antal vårdplatser minskat och tillgängligheten försämrats.

Revisorerna bedömer att nämnden redovisar en låg måluppfyllelse – i synnerhet tillgänglighetsmål inom specialistvården.

Hälso- och sjukvårdsnämnden lämnar förklaring enligt nedan:

Hälso- och sjukvårdsnämnden vill inledningsvis markera den inverkan coronapandemin har haft på nämndens verksamhet under stora delar av både 2020 och 2021. Vilket i sin tur också påverkat hälso- och sjukvårdsnämndens arbete. Region Jämtland Härjedalen fick sitt första bekräftade fall av Covid-19 i början av mars 2020. Även om antalet smittade gått ner i perioder har coronapandemin varit närvarande i allt vi har gjort. Den har inneburit stora utmaningar och tvingat verksamheten till anpassningar, omställningar och annan prioritering. Det har också påverkat möjligheten att bedriva planerade utvecklingsarbeten och

aktiviteter. För att inte belasta hälso- och sjukvården ytterligare i en redan pressad situation har det också gjorts medvetna ambitionssänkningar i de arbeten som var tänkt att inkludera dem.

Pandemins påverkan på verksamheten har märkts genom bland annat sjukfrånvaro, personalbrist, begräsningar i produktion och minskad tillgänglighet. Detta har i sin tur medfört anlitande av hyrpersonal för att öka tillgängligheten och möjlighet till vård för medborgarna. Utöver detta har pandemin medfört omfördelning av arbetsuppgifter, obligatoriskt distansarbete och digital dialog. Avsaknad av fysisk närvaro, dialog och verksamhetsbesök har naturligtvis haft negativ inverkan över att följa upp verksamheten på ett önskvärt sätt.

Hälso- och sjukvårdsnämnden har i sina rapporter till regionfullmäktige löpande rapporterat om arbetet med pandemin.

Revisorerna anser att hälso- och sjukvårdsnämnden inte har brutit ner fullmäktiges prioriterade insatsområde avseende kompetensförsörjning i något resultatmål.

Hälso- och sjukvårdsnämnden har tillsammans med regionstyrelsen och övriga nämnder ett gemensamt ansvar att arbeta med samtliga fyra strategier som återfinns i Regionplan och budget 2021-2023. Det utifrån sina respektive ansvarsområden. Hälso- och sjukvårdsnämnden har i sin verksamhetsplan inte satt några mätbara mål kopplat till de insatsområden under strategi för medarbetare som har koppling till kompetensförsörjningsarbetet. Däremot har nämnden under året genomfört särskilda uppföljningar av arbetet med kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården utifrån nämndens verksamhetsansvar och personalansvar med därtill hörande arbetsmiljöansvar för förvaltningsområdet hälso- och sjukvård.

Det finns en processbeskrivning för Region Jämtland Härjedalens långsiktiga kompetensförsörjning som anger hur kompetensförsörjning

ska ske enligt svensk standard, den är genomgången och opublicerad. Till detta är Kompetenskartläggning 2022–2035 och Kompetensanalys kopplade. Kompetenskartläggningen är klar och arbetet med kompetensanalysen pågår.

Regionens revisorer genomförde under 2021 också en granskning av Region Jämtland Härjedalens personalförsörjning. I hälso- och sjukvårdsnämndens svar som fastställdes den 20 januari 2022 (HSN/1574/2021) påpekade nämnden att det ständigt pågår en översyn av mått och mätetal. Med mål att säkerställa verksamhetens behov av rätt kompetens är det svårt att sätta träffsäkra mätetal. En snabb utveckling och verksamhet där bemanningsmål och budget inte alltid harmoniserar gör att det inte finns fasta numerär att mäta emot. Omvärldsbevakning mot andra regioner visar också på att andra har stora utmaningar i att sätta mätetal. Regionen har inför 2022 fortsatt arbetet med att se över formerna för målsättning och uppföljning inom kompetensförsörjningsområdet. I samband med att nämnden beslutade om svaret på granskningen fick regiondirektören också i uppdrag att tillsammans med hälso- och sjukvårdsledningen ta fram, utifrån nämndens verksamhets- och personalansvar, ett förslag på långsiktig plan för personal- och kompetensförsörjningen och återrapportera till nämnden i april 2022. Det arbetet återredovisades på nämndens sammanträde den 13 april 2022. Den övergripande planen är klar men områdesvis har man kommit olika långt, främst beroende på belastning i verksamheterna. Genomgång och uppdateringar kommer ske under 2022 där en prioriteringsordning tas fram utifrån belastning på de olika verksamheterna. Samtliga områden ska vara klara till 31/12 2022.

Förutsättningarna att bedriva utvecklingsinsatser inom det

arbetsgivarpolitiska området har varierat över tid varför planerade utvecklingsinsatser och mer kortsiktigt och operativt stöd till verksamheterna anpassats efter verksamhetens behov. Som beskrivits ovan har pandemin haft stor påverkan. Under våren 2021 minskade pandemins påverkan på verksamheten och utvecklingsarbetet kunde delvis återupptas, för att på nytt prioriteras ner under hösten då pandemins påverkan på verksamheten tilltog.

Trots beskrivningen ovan har utvecklingsinsatser såväl som operativt verksamhetsanpassat stöd genomförts inom kompetensområdena kompetensförsörjning, anställningsvillkor, arbetsmiljö samt ledarskap. Några exempel på åtgärder för att bidra till Region Jämtland Härjedalen som attraktiv arbetsgivare och en stabilare bemanning är fortsatt utveckling av arbetet med produktions- och kapacitetsplanering, införandet av en intern personalpool, tydligare karriärvägar och introduktionsprogram, bonussystem för rekrytering av svårrekryterad personal samt bättre möjligheter till intern kompetensutveckling och utbildning via Kliniskt Träningscentrum, KTC.

Hälso- och sjukvårdsnämnden har i sitt planerings- och budgetarbete arbetat mycket med att ta fram mätbara mål för nämndens prioriterade verksamhetsområden. Det arbetet har nämnden för avsikt att fortsätta utveckla.

Revisorerna anser att uppföljningen av personalfrågor inte har varit tillfredställande då det saknas information i handlingar och protokoll vad uppföljningarna visar samt tagna ställningstaganden från nämnden.

Hälso- och sjukvårdsnämnden gör bedömningen att uppföljningen av personalfrågor varit tillfredställande. I månadsrapporterna har antal

befattningar, utförd tid, bemanningskostnader, övertid samt sjukfrånvaro följts upp under året. Redovisningar om personalfrågor också varit återkommande på nämndens sammanträden under punkten hälso- och sjukvårdsdirektörens rapport.

Revisorerna anser att nämnden inte har följt sin uppföljningsplan då det för några uppföljningar saknas notering om att uppföljning har skett. Revisorerna gör också bedömningen att nämndens systematiska arbete med den interna kontrollen brustit då någon internkontrollplan inte tagits plan.

En stor del av den interna kontrollen av hälso- och sjukvårdsnämndens verksamhet görs genom löpande styrning och uppföljning av verksamheten. Utöver nämndens särskilda uppföljning är hälso- och sjukvårdsdirektörens rapport på varje nämnd ett viktigt inslag i uppföljningen men även styrningen. Det förekommer också att vissa delar i uppföljningsplanen endast föredras muntligt (dvs det har föredragits under hälso- och sjukvårdsdirektörens rapport men inte funnits som något regelrätt ärende).

Avseende uppföljningsplanen 2021 så är det någon enstaka uppföljning som uteblivit och detta på grund av omprioritering i nämndens planering (till exempel post covid som uteblev då regionen fortfarande befann sig mitt i pandemin).

Hälso- och sjukvårdsnämnden delar revisorernas uppfattning om att det kan tydliggöras i protokollen innehållet i hälso- och sjukvårdsdirektörens rapport.

Hälso- och sjukvårdsnämnden är medveten om att någon internkontrollplan inte upprättats på nämndsnivå för 2021 som reglementet för intern kontroll och styrning föreskriver. Till följd av de prioriteringar som behövts göras med anledning av coronapandemin har de personella resurserna som tidigare varit avsatta för att hålla ihop internkontrollarbetet blivit ålagda andra mer prioriterade arbetsuppgifter.

Strax innan pandemin slog till pågick ett uppstartsprojekt i syfte att införa internkontroll i verktyget Stratsys för att på så sätt lättare kunna både skapa och följa upp risker och åtgärder. Detta projekt lades på is i samband med pandemin och har ännu inte färdigställts. Hälso- och sjukvårdsnämnden har under hela pandemin, både 2020 och 2021 erhållit kontinuerlig information om läget och de begränsningar det inneburit, bland annat genom omprioritering av verksamhet samt bedriva utvecklingsarbeten. Detta har också förklarats i olika uppföljningsrapporter under året. För 2022 har hälso- och sjukvårdsnämnden antagit en internkontrollplan.

Revisorerna anser att det är oklart vilken uppföljning nämnden har haft av tillgängligheten då månadsrapporterna inte funnits med i handlingarna till nämndsmötena.

I revisorernas redogörelse år 2021 (Bilaga till revisionsberättelsen), avsnitt 3.2 – Hälso- och sjukvårdsnämnden, framkommer att det är oklart vilken uppföljning nämnden har haft av tillgängligheten då månadsrapporterna inte funnits med i handlingarna till nämndsmötena. Detta är en direkt felaktighet. Månadsrapporterna har alltid funnits med i handlingarna till hälso- och sjukvårdsnämnden, vilket också framgår av samtliga protokollsutdrag från nämndens sammanträden (HSN/3/2021). Revisorerna har således sökt informationen om månadsrapporterna direkt i kallelseöversikten i regionens webbsida för mötesadministration. I samband med att nämndens protokoll justeras diarieförs månadsrapporten och försvinner då från kallelsevyn för att återfinnas i regionens webbdarium.

Revisorerna anser att måluppfyllelse gällande tillgänglighet avviker i hög grad från vårdgarantin samt har i flera delar försämrats mot föregående år.

Hälso- och sjukvårdsnämnden bedömer att uppföljningen av tillgängligheten varit tillfredställande.

Som beskrivits ovan är hälso- och sjukvårdsnämndens bedömning att pandemin hållit ett hårt grepp om verksamheten även under 2021. Nödvändiga prioriteringar har krävts och detta har fått effekt på tillgängligheten inom vissa områden.

Coronapandemin har inneburit inställda operationer, färre vårdplatser samt minskat antal mottagningsbesök. Produktionen inom öppenvården har ökat och omfattande insatser har gjorts med vaccinationer samt provtagning kopplat till pandemin. Turistströmmar har bidragit till ökad arbetsbelastning i hälso- och sjukvården. Pandemin har inneburit att arbetssätt förändrats som ett led att bibehålla tillgängligheten. Det har skett till förmån för digitala kontakter samt kvalificerad telefonrådgivning, vilka ersatt fysiska besök. Färre antal vårdtillfällen samt vårddagar jämfört med 2019 beror på pandemin samt resursbrist av framför allt sjuksköterskor. Pandemin har bidragit till ökning av sjukfrånvaro bland personalen vilket lett till att personalresurser har omfördelats till kritiskt utsatta vårdenheter. Detta har sannolikt lett till minskad produktion i verksamheterna.

Trots pandemin har Region Jämtland Härjedalen under kortare perioder haft utökad operationsverksamhet på Campus samt extra helgöppet och kvällsmottagningar på ett antal områden som ett led att motverka den uppskjutna vården i så stor utsträckning som möjligt. Ett samarbete inom länet med kommunerna och länsstyrelsen är etablerat. Även ett nationellt samarbete har pågått och Region Jämtland Härjedalen har tagit emot flera intensivvårdspatienter från andra regioner. Mycket resurser har lagts på provtagning för covid-19 och smittspårning. Det som eskalerat under våren och sommaren är ett omfattande arbete med vaccinationer mot covid-19.

En handlingsplan är framtagen för att hantera den uppskjutna vården under 2022.

Revisorerna saknar också i nämndens bokslut en analys över varför hyrpersonal ökat och därmed bristande tillgänglighet och ökade kostnader och vilka åtgärder som planeras vidtas för att vända utvecklingen. Vidare anser revisorerna att den ekonomiska styrningen inte varit helt tillfredsställande då nämnden inte budgeterat några medel för hyrpersonal.

Som beskrivits ovan har pandemin bidragit stort till bemanningssituationen då den inneburit sjukfrånvaro, personalbrist, begränsningar i produktion och minskad tillgänglighet. Detta har i sin tur medfört anlitande av hyrpersonal för att öka tillgängligheten och möjlighet till vård för medborgarna.

Hälso- och sjukvårdsnämnden är medvetna om att det inte gjorts någon särskild analys i årsredovisningen men vill påtala att det inte innebär att det inte görs några analyser. Återkommande analyser av händelseutvecklingen gällande tillgång till personal inom hälso- och sjukvården görs inom ramen för det arbete som beskrivits ovan kopplat till kompetensförsörjningen. I det arbetet ingår också att ständigt följa de nationella analyser som görs och som bland annat presenteras av SKR och Socialstyrelsen. Det kan konstateras att situationen vad gäller brist på viss kompetens inte är något Region Jämtland Härjedalen är ensamma om.

I februari 2022 presenterade Socialstyrelsen sin årliga rapport om tillgång och efterfrågan på legitimerad personal inom hälso- och sjukvården. Syftet med Socialstyrelsens rapport är att skapa en helhetsbild av tillgång och efterfrågan när det gäller legitimerad personal i hälso- och sjukvården. Årets rapport visar att det fortfarande råder brist på flera

yrkeskategorier i regionerna. 14 av 21 regioner uppger att de har brist på personal inom hälften eller fler av legitimationsyrkena i vården. Samtliga landets regioner rapporterar dock brist på barnmorskor, specialistsjuksköterska, röntgensjuksköterska och läkare med specialistkompetens.

Prognoser på nationell nivå visar att det fortsatt kommer att vara brist på högskoleutbildade medarbetare inom hälso- och sjukvårdssektorn. Denna bild återspeglas även lokalt där det under flera år varit svårt att rekrytera till de stora yrkesgrupperna, såsom specialistläkare, distriktsläkare, tandläkare, allmänsjuksköterskor, specialistsjuksköterskor, erfarna psykologer samt andra specifika kompetenser/nyckelkompetenser.

Även inom andra delar av regionens verksamheter finns svårrekryterade yrkesgrupper såsom IT, upphandlare, lärare, erfaren stödpersonal med verksamhetsspecifik kompetens.

Revisorerna anser att återrapporing av uppdrag som nämnden gett till regiondirektören har inte fungerat på ett helt tillfredställande sätt.

Det finns en bevakning på de uppdrag som ges till regiondirektör. Inom ramen för hälso- och sjukvårdsdirektörens rapport görs också löpande redovisningar om pågående arbeten. Men hälso- och sjukvårdsnämnden delar till viss del revisorernas synpunkt att det finns förbättringspotential gällande hur uppdrag återrapporeras från regiondirektör.

Nämnden redovisar ett resultat förenligt med budget. Revisorerna anser att utan de tillfälliga statliga stöden skulle nämnden redovisa ett underskott vilket är en ekonomisk obalans för nämnden att hantera kommande år när de statliga stöden upphör/minskar.

De statliga stöden har i stor utsträckning erhållits till följd av ökad och/eller förändrad verksamhet. I takt med att verksamheterna kan återgå till normal verksamhet kommer de ökade kostnaderna med

anledning av pandemin att minska. För hälso- och sjukvården görs löpande bedömningar kring det ekonomiska läget – detta gäller även framtida ekonomiska förutsättningar.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSNÄMNDEN

Tom Silverklo (C)

Hälso- och sjukvårdsnämndens ordförande